

„Keto ja Kote“ RAT „Estonias“

Suure eduga läheb RAT „Estonias“ uus lavastus — V. Dolidze muusikaline komöödia „Keto ja Kote“. See on üks neid lavateoseid, mis haaravad oma värvikuse ja elulisusega, nalja ja naeru sisukusega. „Keto ja Kote“ võib vaadata korduvalt, võib märgata tema puudusi, ning siiski haarab sündmustik meid kaasa, nakatavad koloriitsed gruusia rahvuslikud viisid, teravmeelised naljad ja nende naljade kandjad — teose lopsakad karakterkujud. Viktor Dolidze (1890—1933) „Keto ja Kote“ on gruusia esimene muusikaline komöödia, mis esietendus Tbilisis 1919. aastal. Omal ajal ja Gruusia olustikus oli see novaatorlik teos. Esmakordselt oli gruusia muusikateoses satiiri teravik suunatud valitsevate kihtide vastu ning esmakordselt kõlasid gruusia muusika-teatris lihtsad olustikulaulud ja tšastuskad. Selles ongi teose elujõulisus. „Keto ja Kote“ on aastakümneid püsinud gruusia laval ja leidnud tee ka paljude teiste vennasrahvaste teatrisse. „Keto ja Kote“ libreto on loodud gruusia silmapaistva dramaturgi Avksenti Tsagareli komöödia „Hanuma“ järgi. „Keto ja Kote“ süžee on lihtne, seejuures aga tänulik koomiliste situatsioonide loomiseks ja satiiri rakendamiseks. Komöödia keskseks teemaks on kahe noore võitlus oma õnne eest. Noor üliõpilane vürst Kote ja kaupmees Kotriašvili tütar Keto armastavad teineteist, kuid Kote onu, vürst Levan otsustab lõplikult laostumisest pääsmiseks abielluda oma võlausaldaja tütreaga (Ketoga). Makar Kotriašvili oma-

korda loodab sellest abielust head äri-reklaami. Selle traditsioonilise intriigi lahendamise ümber keerlebki komöödia tegevustik.

RAT „Estonias“ on „Keto ja Kote“ lavastatud S. Bolotini ja T. Sikorskaja variandi järgi, kus libreto on osaliselt muudetud komöödia sotsiaalse konflikt teravdamiseks. Vürst Koted on näidatud üliõpilasena, kes Peterburis õppides on tutvunud revolutsiooniliste ideedega, mistõttu ta otsustab anda oma maa talupoegadele ja alustada koos Ketoga uut elu — töötava inimesena. Teosesse on sisse toodud rida uusi tegelasi Juba komöödia algul tutvume politseipristaviga, kes otsib „kurjategijat“ — sandarmirittmeistri solvajat. „Kurjategijaks“ osutub Kote. See süžeealine kõrvalliin aitab teravdada intriigi ja rõhutada sotsiaalset momenti. Kaupmeeskonna täielikumaks iseloomustamiseks on uues redaktsioonis sisse toodud poeomanik Daredžani koloriitne kuju.

Keto ja Kote abilisteks ja „kaasatundjateks“ on nende vana hoidja — leidlik kosjamoor Barbale ja elurõõmsad semud kintod Siko ja Sako. Ka vürst Levanil on oma abilised — öde Maro ja kosjamoor Kabato, edev ning rumal vanapiiga, lobamokk ja sahkerdaja.

Komöödia süžee uus tõlgitsus, mis põhiliselt on tulnud teosele kahtlemata kasuks, tingib aga ka mõned selle nõrgad küljed. Ebamääraseks ja kahvatuks jäävad komöödia kaks olulist kuju — Kote ja Barbale. Kote

kujus me peame tunnetama eesrindlikku inimest, kes end lahti ütleb oma seisusest ja varandusest. Samal ajal on Kote traditsiooniline operetlik esimese armastaja kuju. Tema küllaltki ulatuslik ja oluline muusikaline iseloomustus on lüüriline ja ainult „kuiva“ teksti kaudu saame me teada Kote „kulliside-tagustest“ „revolutsioonilistest“ samumudest. See vastuolu ja ebaorgaanilisus kujus endas teeb raskeks tema lavalise tõlgitsuse. Tekib kurioosne nähtus, et libreto seisukohalt vääramalt tõlgitsetud kuju on terviklikum kui selle õige tõlgitsus. Sellise väära, aga tervikliku tõlgitsuse annabki V. Gurjev. Gurjevi Kote on algusest lõpuni välja peetud traditsioonilise operetliku esimese armastajana. Tema jutt iseseisvast tööst, tema põlgus omavoli ja sandarmluse vastu tunduvad lihtsalt noore hellitatud vürstikese romantiliste ja naiivsete targutustena. E. Eesmaa Kote on aktiivsem, temperamendikam, temas on teravamalt rõhutatud vabameelse üliõpilase kuju. Siin annab aga eriti tunda kuju vastuolulisus. E. Eesmaa Kote tekstis ja muusikas on kaks erinevat isikut, ning Kote „tööpaatos“ jääb ikkagi ebaloomiliseks.

Ka Barbale kuju on vastuoluline, ta on mingi õilis kosjamoor või kosjamoori riugastega õilishing. Komöödias, milles tegutsevad kõrvalkujudena sellised karakterised „kontsentraat-tüübid“, nagu Kabato, Makar, vürst Levan, kintod ja „lõbus lesk“ Daredžan, jäävad Barbale-taolised ebamää-

rased kujud paratamatult varju. Kui komöödias aga on peategelased kahvatud, siis tekib hädaoht, et lavastust hakkavad juhtima eredad kõrvalkujud ning põhiintrig ja lavastuse pealiin võivad muutuda lihtsalt naljategemise vahendeiks. Seda on tunda ka RAT „Estonia“ lavastuses. Aga sellest allpool.

Näib, et „Keto ja Kote“ korduva ümbertöötamise tagajärjel on osaliselt kannatanud ka teose muusikaline külj. Nimelt on teose muusikalist osa hiljem täiendatud erinevate heliloojate poolt (Kiladze ja Muradeli). Tabavad on mitmete tegelaste iseloomustused ja komöödias on häid, elavaid muusikalisi ansambleid. Nakatavad ja meeldejäädavad on rahvamuusikalised numbrid, nagu kintode kupleed, tantsud ja osalt ka orkestriintermesod. Kõige selle juures pole aga „Ketos ja Kotes“ läbivat muusikalist arengut ja stiiliühendust. Rahvuslikku laadi gruusia tšastuskade kõrval kõlavad traditsiooniliselt intoneeritud aariad, „Suliko“ kõrval Offenbach või Rossini.

RAT „Estonias“ lavastasid „Keto ja Kote“ külalised Moskvast — Vene NFSV teeneline kunstnik, Stalini preemia laureaat Vladimir Kandelaki (lavastaja) ja Vene NFSV rahvakunstnik Maria Goldina (näitejuht). V. Kandelaki ja M. Goldina meisterlikkusest kõneleb juba see, et lavastus valmis üllatavalt ruttu — ainult ühe kuuga — ja on seejuures üks menukamaid lavastusi „Estonias“. Lavastus on hoogne, dünaamiline. Leidlikult ja teravmeelselt on lahendatud misantseenid ning rohked massistseenid. Lavastuses on rakendatud terve rida ooperisolistide, mis aitab eriti kaasa

muusikaliste stseenide õnnestumisele. Kuigi paljudel solistidel tuli esmakordselt teksti laval kõnelda, tuldi sellega üldiselt hästi toime.

Esmakordselt on meie teatrikülastajal võimalus tutvuda gruusia vennasrahva muusikalise lavateosega ja esmakordselt tuli „Estonia“ näitlejail kehastada gruusia rahvuslikke kujusid. Selles on nii näitlejad kui ka lavastaja saavutanud silmapaistvaid tulemusi. Hea on vaadata „Estonia“ koori juba I vaatuses. Koor on osaliselt paigutatud istuma laudade taha, see võiks tingida staatilisust, tuimust, on aga vastupidi — reageeringud tegevusele on elavad. Vajaliku hoogu jääb aga tugevasti puudu turustseenis, see on nagu meie „Tallinna turg“ gruusia kostüümides. Puuduvad reageerimiskiirus, teravad emotsionaalsed kontrastid ja teksti esitamise tempo. Hästi on gruusalikkus tabatud tantsudes (seade B. Blinovilt). Eriti hea nii seadelt kui ka esituselt on temperamentne „Silga“ III vaatuses. Kus aga üldse pole tunda gruusia rahvuslikke tüüpe, see on tütarlaste stseenis II vaatuses. Kui kõrvale jätta küsimus rahvuslikust koloriidist, siis on K. Tiiduse Keto õnnestunud „universaalse“ armunud tütarlapse kuju. Temas on palju siirust, tütarlapselikku puhtust ja tundeidust. Ka pole see lihtsalt kaupmehe tütar, vaid temas on tunda neid moraalseid jõude, otsustamiskindlust ja iseseisvust, mis teevad usutavaks tema „loobumise kaasavarast“. Silmapaistvalt tuli sama osa käsitusega toime V. Neelus, kusjuures lausa üllatas tema loomulik ja sundimatu teksti esitus.

(Järg 6. lk.)

„Sinp ja Vasar“, 1. mai 1953

„Keto ja Kote“ RAT „Estonias“

(Algus 5. lk.)

Usutava gruusia vürsti kuju loob G. Taleš. Ta on hea nii tüübilt kui muusikaliselt. Taleši Levanis on tunda vana elupõletaja ja „põhimõttelise poissmehe“ kergemeelset minevikku, on tunda laostunud vürsti tühist ja õõnsat seisuseuhkust. Taleš peaks aga vältima koketeerimist publikuga. Tõsi küll, „Keto ja Kote“ on lavastus, milles on kiusatust üht-teist öelda saali, kuid näitleja enda kunstiline kriitika-meel peaks siin piirid seadma.

Väga olulised kujud lavastuses on kintod. Barbale kõrval on Siko ja Sako need, kelle kaudu naerdakse välja nii vana ülespuhutud vürst kui ka Kabato ja kaupmees Kotriašvili. Nende kaudu me aimame ka neid uusi jõude, kes astuvad vanade, välja-naerdavate asemele. Seepärast omandab väga suure tähtsuse nende kujude tabav tõlgitsus.

Kõige silmapaistvama kinto kuju andis K. Vaha (Sako). See on põhjatu optimist, rõõmus ja päikesepaisteline kuju. Seepärast muutuvad tema pilked, tema suhtumine väljanaanerdavasse eriti oluliseks ja reljeefseks. Me usume, et sellised Sakod võivad hinnutada politseipristaveid oma pilkelauludega. Hea on ka H. Otto (Siko) ja K. Vaha ansambel. See on lahutamatu tervik, milles osalised vastastikku teineteist täiendavad. O. Linnu Sakol on suur puudus — temas ei ole seda moraalset jõudu, mis Vaha Sako muudab üheks lavastuse keskseks kajuks. Linnu Sako tundub tavalise raha- ja joomahimulise sellina, kellest saab võib-olla samasugune ahne kaupmees, nagu on Makar. Linnu Sakos

võtab ülekaalu janditamine, vägivaldsed koomilised võtted, mis muudavad kuju kirjuks, väliseks, isegi veidi vulgaarseks. Selles suunas mõjub kaasa ka defekt laulmisel. Linnu Sako laulab žargooniliselt, raiuvalt, mahlakas tsastuška kuivab tema suus. Selle kõige tõttu muutub ebaorganiliseks ka Siko ja Sako ansambel, milles M. Artemenko annab suure taktitunde ja lihtsusega Siko kuju.

Sako osas esines külalisena ka lavastaja V. Kandelaki. Sako V. Kandelaki tõlgitsuses on värvirikas ja lopsakas kuju. Kahju aga, et V. Kandelaki siiski ei vältinud trafaretseid koomilisi võtteid. Ka puudus tal kontakt partneri M. Artemenkoga ja ansambliga. Nii ansamblist kui ka osast langes näitleja täielikult välja II vaatustes lavastusse mittekuuluvate gruusia laulude esitamisel. Jäi mulje, et sel õhtul Kandelaki kohtamisrõõmu nimel publikuga ohverdas kunsti.

Tunnustust väärivad asjaolu, et lavastaja on „Ketos ja Kotes“ rakendanud arvukat näitlejate kaadrit. Peaaegu iga osa võime näha kahes-kolmes esituses. Suure hulga osatäitjate rakendamine nii lühikese ajaga valminud lavastuses on aga tingitud ühe olulise puuduse — On vähe selliseid osi, kus eri näitlejad loovad individualiseeritud kuju. On ilmselt tunda osade ettemängimist lavastaja poolt ja enamikul juhtudel allumist sellele. Tulemuseks on sageli osa liiga väline lahendamise. Pole peaaegu mingisugust vahet kolme Barbale (L. Issakova, L. Selistemägi, A. Pranno), kolme Makari (A. Pärn, P. Anton, O. Raukas), kolme Kabato (M. Poola, L. Soom, G. Kaljuste) ja

Daredžani (E. Meil, M. Rungi, R. Maasing) osatõlgitsustes. Kõige lähema sisemise õigustuse neile kujudele annavad G. Kaljuste, O. Raukas ja E. Meil. Viimase Daredžan on üks koloriitsemaid ja veenvamaid kujusid kogu lavastuses.

Seda suuremat tunnustust väärivad näitlejad, kes sellise olukorra juures on siiski suutnud leida iseseisva, individuaalse tee osa tõlgendamisel. Siin tahaks jällegi eriti alla kriipsutada K. Vaha Sakod ja ka U. Varki posti-meest. Nii Vaha kui ka Varki kohta võib öelda, et nad on koomikud-kunstnikud. Kogu nende mäng, tegevus, kõne kasvavad välja osast endast. Nad ei kasuta trafaretseid, kulunud ja tüütavaid väliseid „nõkse“ ega „serveeri“ oma nalju. Postimehe kuju lavastuses on episoodiline, ta ilmub lavale ainult kord I vaatuses ja edasi teda enam ei näe. U. Vark suutis aga selle kuju anda niivõrd omapäraselt, niivõrd eredalt ja seejuures loomulikult, et see jääb kauaks meelde.

Kolm erinevat tüüpi on ka vürstid Levanid — G. Ots, G. Taleš, V. Veikat — ning politseipristavid — A. Mering, E. Tinn ja R. Treimann. Eri-ist tunnustust väärivad individualiseeritud osakujundus R. Treimanni puhul, kuigi tal puuduvad lavakogemused (R. Treimann töötab „Estonias“ kontsertmeistrina). Kõige lopsakam ja sisemiselt läbituntum on politseipristav A. Meringu tõlgitsuses.

Raske on seletada, millest on mitmete osaliste juures tingitud ülemängimine, tahtlik või ebateadlik ülepaakumine. Kohati näib, et lavastaja on näitlejailt nõudnud maksimaalset, ja lavastuse kiiruse tõttu pole ka seiles osas väline veel igakord leidnud sise-

mist õigustust. O. Linnu Sakod juba ülal juttu. Peale selle on eriti üle pakutud B. Blinovi ametniku kuju. Ei tohiks unustada, et realistlikus komöödias, nii ka „Ketos ja Kotes“, on vahend tegelaste iseloomustamiseks ja omapärane, väga mõistetav vorm autori kavatsuste, teose idee lahendamiseks. Iga nali, iga koomiline võte peab olema sellele allutatud, peab olema tüüpi ja idee avamise teenistuses. Näitleja, kes koomilises osas näeb ainult võimalust teha rahvale nalja, annab paratamatult ebarealistliku kuju. Eriti üllatab see B. Blinovi juures, keda me tunname kui tugevat realistlike kujude loojat. Seekordse kuju ülepakutuse ja jantliku välimuse tõttu jääb küsitavaks, miks teda üldse nimetatakse ametnikuks. Ametnikku, kelles me võiksime välja naerda tüüpilist tsariaegset kuju, ei ole.

Kahjuks on nalja nalja pärast ka lavastuses endas, mis kahtlemata soodustab ülepaakumisi üksikutes osades. Lavastus on üle koormatud sageli korduvate trafaretsete koomiliste situatsioonidega, nagu „juhuslikud“ kokkupõrkamised, „ehmatamised“, kukkumised jne.

Rõõmustav on, et muusikalisele küljele lavastuses on pööratud küllaltki tõsiselt tähelepanu. Hästi kõlavad koorid ja ansamblid, vabalt ja väljendusrikkalt on esitatud enamik soolo-osi. Siin tahaks eriliselt tunnustust avaldada lavastusest osavõtvaile noortele lauljatele. Hästi esitab Keto äärmiselt raske aaria noor lauljatar Klaudia Tiidus. Oleks vaja ainult veel suuremat kergust koloratuurosades ja kohati suuremat intonatsioonikindlust, eriti aaria alguses. Ilusa häälematerjaliga tugev noor laulja on ka Aino Kylvand. Laul-

lilgse pinge vältimisele miimikas ja ka esitusmaneeris. See mõjub häirivalt. Esmakordselt esinesid ooperilaval noored lauljad Aino Soosaar (Keto) ja Harri Vasar (Kote). Vaatamata lavakogemuste puudumisele rõõmustas mõlema juures siiras ja korrektne lähenemine osale.

Lootustandev noor laulja on Asta Vihandi (Keto sõbratari osas). A. Vihandil on meeldiv häälematerjal ja temast võib kindlasti kasvada tugev laulja. Praegu on aga A. Vihandil üks suur puudus — ebaloomulikkus laulmisel. Seda rõhutab pingeline miimika, veidi forsseeritud toon ja püüdlikkus laulda „hästi armsalt“. Selle puuduse vastu peaksid nii A. Vihandi ise kui ka tema laulupedagoog otsustavalt võitlema.

Vähem rahuldab seekord orkester, mis on liiga inertne, kohati vähe organiseeritud, isegi tuim. Tundub, et orkestriga on tööd tehtud „ohkem“, laias laastus“. Vallo Järvi peaks nõudma orkestrilt suuremat rütmilist täpsust ja erksust. On sageli „hõõrumisi“, eriti ansambelite saates ja kohati ka intonatsioonilist ebatäpsust.

Lavakujundus Aleksander Peegilt on hea, Gruusiale omaselt päikeseküllane ja värvikas.

„Keto ja Kote“ lavaletoomine RAT „Estonias“ esitas kollektiivile kahtlemata väga suuri nõudmisi.

Tahaks loota, et „Estonia“ andeks ja kogemustega kollektiiv kõrvaldab ka need puudused, mis lavastusel veel on, ja rõõmus gruusia lavateos kerkib meie ette oma täielikus realistlikus jões ja säravuses.

O. Tuisk
U. Väljaots